

Nr 204.

Av herr **Bäcklund m. fl.**, *angående pensionering av viss indelt personal.*

Vid 1933 års riksdag framlade Kungl. Maj:t proposition, nr 63, angående tilläggs pension åt två indelta soldater, som varit inkallade till s. k. ständig tjänstgöring, nämligen furiren i kungl. Skaraborgs regemente K. M. Bäck och distinktionskorpralen i kungl. Hallands regemente J. E. J. Högberg. Bäck hade varit i ständig tjänstgöring under en tid av över 14 år och föreslogs till erhållande av pension av 972 kronor för år och Högberg, som varit i ständig tjänstgöring under en tid av över 23 år, föreslogs skola erhålla 1 056 kronor; i båda fallen skulle dem tillkommande underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa inkluderas i dessa belopp.

Riksdagen hänvisade ifrågavarande proposition till bankoutskottets behandling, och i sitt utlåtande nr 34, punkten 22, anförde utskottet bl. a. följande i ärendet: »Av uppgifter, vilka under hand tillställts utskottet från arméförvaltningens civila departement, synes framgå, att antalet indelta, som under avsevärd tid varit inkallade i ständig tjänstgöring, är så stort, att ett medgivande såsom regel av särskild pensionsförmån kan befaras medföra ganska omfattande konsekvenser. Vid sådant förhållande och då ett beslut i enlighet med Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag uppenbarligen skulle bli av prejudicerande natur, har utskottet icke kunnat undgå att ställa sig tveksamt till förslaget. Enligt utskottets mening är det önskvärt att, innan avgörande träffas i fråga om särskild pensionsförmån för indelta, vilka varit inkallade till ständig tjänstgöring, närmare utredning verkställs angående omfattningen av de konsekvenser, ett beviljande av sådan förmån skulle medföra samt, därest det efter prövning av utredningens resultat anses lämpligt och möjligt att bereda dylik särskild pensionsförmån, under vilka förutsättningar och efter vilka grunder detta bör ske. Vid ett övervägande i sistnämnda hänseende torde bland annat böra beaktas spörsmålet, om ej vid bedömande av frågan om särskild tilläggsförmån hänsyn bör tagas till de i varje särskilt fall föreliggande ekonomiska förhållandena. I avvaktan på en utredning av här antydd art har utskottet ansett sig böra avstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag».

I enlighet med bankoutskottets hemställan lämnade riksdagen Kungl. Maj:ts omförmälda förslag utan bifall.

Kungl. Maj:t uppdrog härefter genom beslut den 7 juli 1933 åt arméförvaltningens civila departement, att, med beaktande av vad bankoutskottet i sitt berörda utlåtande anført, verkställa och till Kungl. Maj:t inkomma med utredning i ärendet.

Ifrågavarande utredning överlämnades av departementet till Kungl. Maj:t med skrivelse den 26 september 1933, och har sedermera kompletterats, men i statsverkspropositionen förekommer icke något uttalande, som tyder på att Kungl. Maj:t har för avsikt att förelägga 1936 års riksdag något förslag i ärendet. På grund härav har det syntts oss lämpligt att härigenom framlägga förslag för riksdagen.

Arméförvaltningens civila departement anför i sin förenämnda skrivelse, bland annat, att den av departementet verkställda utredningen visade, att det funnes 7 stycken indelta eller f. d. indelta, som varit i ständig tjänstgöring i 23 år eller därutöver, samt 50 stycken indelta eller f. d. indelta, som varit inkallade till ständig tjänstgöring i över 14 men under 23 år. Därest pensionsbeloppen — i enlighet med förslagen i Kungl. Maj:ts proposition nr 63 till 1933 års riksdag — skulle bestämmas till 1 056 kronor för de förra och till 948 kronor för de senare, skulle kostnaderna för pensionering av ifrågavarande indelta eller f. d. indelta komma att belöpa sig till i runt tal 55 000 kronor. I nämnda belopp inginge emellertid understöden från Vadstena krigsmanshuskassa, vilka kunde beräknas till i runt tal 10 000 kronor. Följaktligen skulle de ifrågasatta ökade pensionsförmånerna åt här ifrågavarande manskap belöpa sig till omkring 45 000 kronor för år. Departementet hölle dock för troligt, att kostnaderna skulle komma att ökas genom att indelta, som för det dåvarande icke räknade 14 års ständig tjänstgöring, skulle komma att kvarstå i tjänst under erforderlig tid för att komma i åtnjutande av högre pension. Tillkomsten av nya pensionärer komme antagligen att överstiga avgången och utgifterna för de ökade pensionsförmånerna alltså att överstiga 45 000 kronor för år. Osannolikt vore icke, att ifrågavarande utgifter under några år komme att uppgå till omkring 60 à 70 000 kronor om året.

Sedermera har arméförvaltningens civila departement, efter av Kungl. Maj:t erhållet uppdrag, med skrivelse den 5 december 1933 inkommit med ytterligare utredning ävensom med yttrande över en inom försvarsdepartementet uppgjord promemoria i ärendet.

I denna sistnämnda skrivelse framhåller civila departementet i huvudsak följande.

Om man förutsatte att tilläggs pension utöver det vanliga soldatunderhållet allenast borde tillkomma sådant indelt manskap med ständig tjänstgöring, som utfört arbete, vilket eljest utföres av civil personal i förmans- eller arbetaranställning, och därvid fordrade, att den indelte skall hava tjänstgjort i minst 15 år samt är i behövande omständigheter, funnes det enligt verkställd utredning allenast tre i tjänst varande soldater, vilka uppfyllde ifrågavarande fordringar. Samtliga voro i tjänst vid kungl. Norrbottens regemente, och de hade fullgjort angiven tjänstgöring under resp. 15, 20 och 21 år. Därest pensionsbeloppen för dessa bestämdes till resp. 600, 720 och 744 kronor, enligt en i försvarsdepartementets ovannämnda promemoria in-

tagen skala, skulle sammanlagda kostnaderna för deras pensionering uppgå till 2 064 kronor. Sedan det vanliga soldatunderhållet fråndragits, skulle alltså uppstå en kostnadsökning av omkring 1 500 kronor, vilket belopp skulle gäldas från allmänna indragningsstaten. Utredningen hade vidare visat, att ytterligare 10 soldater kunde beräknas bli berättigade till dylik pension, sedan de nått en tjänstetid av 15 år, och sammanlagda kostnaderna för deras pensionering skulle, fränsett soldatunderhållet, komma att uppgå till 5 000 kronor för år. För ovan beräknade 13 indelta skulle de ökade pensionskostnaderna alltså uppgå till 6 500 kronor för år, vilken summa dock, med hänsyn till att alla icke komme att avgå ur tjänst samtidigt, kunde nedsättas och beräknas hålla sig inom ramen av 5 000 kronor årligen. Skulle det anses billigt och rättvist att jämväl den av Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare, som under sin anställningstid såsom indelt soldat under sammanlagt minst 15 år utfört arbete, som eljest utföres av civil personal i förmans- eller arbetaranställning, skulle bli delaktig av den ifrågasatta ökade pensionsförmånen, skulle nyssnämnda kostnader komma att ökas med omkring 1 000 kronor för år. Av utredningen framginge nämligen, att det endast funnes två understödstagare, som uppfyllde ovannämnda fordringar för tilläggspensions tillgodonjutande.

Enär den av departementet verkställda ytterligare utredningen alltså visade, att indelt eller f. d. indelt manskap, som under sammanlagt minst 15 år av sin anställningstid såsom indelt soldat utfört arbete, vilket eljest utföres av civil personal i förmans- eller arbetaranställning, skulle kunna beredas särskilda pensionsförmåner utöver soldatunderhållet för en jämförelsevis obetydlig kostnad för statsverket, hade departementet intet att erinra mot att ökade pensionsförmåner tillerkändes dem i enlighet med någon av de i promemorian angivna skalorna för pensionsbeloppens bestämmande.

Slutligen anmälde departementet, att de i Kungl. Maj:ts proposition nr 63 till 1933 års riksdag omnämnda furiren vid Skaraborgs regemente Bäck och f. d. indelte distinktionskorpralen vid Hallands regemente Högberg enligt den verkställda utredningen icke under fordrade 15 år utfört sådant arbete, att de enligt ovannämnda grunder kunde bli berättigade till särskilda pensionsförmåner; dock kunde Bäck bli berättigad därtill, därest han under ytterligare tio år komme att fortfarande tjänstgöra i samma befattning som för det dåvarande.

Kungl. Maj:t anbefalldes härefter statskontoret att avgiva utlåtande i ärendet och avgavs sådant den 19 mars 1935. I detta utlåtande anförde statskontoret bland annat följande:

»Frågan om anvisande av pensioner åt indelt personal i de fall den varit inkallad till ständig tjänstgöring har enligt statskontorets mening kommit i ett annat läge, sedan bestämmelser med stöd av 1934 års riksdags beslut utfärdats angående pensionering av arbetarpersonal i statens tjänst. Ämbets-

verket hyser nämligen för sin del ingen tvekan om, att icke sådan indelt personal, som inkallats till ständig tjänstgöring och därvid utfört arbetsuppgifter, vilka eljest fullgöras av civil personal i förmans- eller arbetaranställning, är att hänföra till sådan arbetare i statens tjänst, som jämlikt bestämmelserna i kungörelsen den 7 december 1934 (nr 585) kunna komma i åtnjutande av pension. Den beträffande de indelta tillämpade anställningsformen ävensom det sätt, varpå de avlönas, kan enligt ämbetsverkets mening icke utgöra hinder för nämnda bestämmelsers tillämplighet. Fyller den anställde de fordringar, som i 2 § av ovannämnda kungörelse uppställts i fråga om levnadsålder samt i fråga om anställningens art och omfattning, bör pension kunna beviljas enligt samma kungörelse.

Med hänsyn härtill och då statskontoret icke funnit tillräckliga skäl anförda för att staten skulle ikläda sig så väsentliga kostnader som en pensionering av indelta med viss längre tids militär tjänstgöring skulle medföra, måste statskontoret för sin del avstyrka, att den indelta personalen vid armén beredes möjlighet till pension i annan ordning än hittills utfärdade bestämmelser medgiva.»

Sedermera har också statens pensionsanstalt i ett den 14 september 1935 avgivet utlåtande förklarat sig instämma i det av statskontoret avgivna yttrandet.

Av den föreliggande utredningen framgår alltså, att sådana indelta, vilka fullgjort ständig tjänstgöring under en tid av minst 15 år och därunder utfört arbete, vilket eljest utföres av civil personal i förmans- eller arbetaranställning, utan särskilt medgivande av riksdagen, kan beviljas särskilda pensionsförmåner enligt bestämmelserna i Kungl. Maj:ts kungörelse med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst (svensk författningssamling nr 585/1934). Detta innebär emellertid, att sådana indelta, som tagits i anspråk för tjänstgöring, som kan betraktas vara av mera militär natur, skulle ställas i sämre läge. Detta synes icke vara överensstämmande med rättvisa och billighet. Oavsett de tjänsteuppgifter, som ålagts de indelta, då de inkallats till ständig tjänstgöring, böra de erhålla samma pensionsförmåner. Själva skulle de indelta svårligen kunna förstå anledning till en kategoriklyvning. Det torde i flera fall förhålla sig så, att de ur skilda synpunkter bäst kvalificerade indelta tagits i anspråk för militära tjänsteuppgifter, såsom att t. ex. vara befälhavare för handräckningsavdelningar, medan däremot för egentlig militärtjänst mindre kvalificerade placerats till tjänstgöring av sådan art, att de icke behövt föra befäl över någon personal, t. ex. genom att placeras såsom snickare vid truppförbandet. Det måste också anses godtyckligt att uppdraga en sådan gräns, som ifrågasatts, för rätten till erhållande av särskild pensionsförmån, ty följdena skulle bli underliga: en indelt, som varit i ständig tjänstgöring som kaserns-snickare skulle erhålla förhöjd pension, men en annan indelt vid samma truppförband, som inbeordrats och fullgjort ständig tjänstgöring vid

regementets skjutbana och där haft att utföra snickeriarbete, som hänger samman med tillsynen och tillverkningen av erforderliga målskjutningstavor m. m., skulle icke kunna få sådan pension, enär den senares tjänstgöring synbarligen skall anses vara av militär natur. Ett biträdande av den i utredningen hävdade uppfattningen skulle innebära ett uppenbart undervärderande av den rent militära tjänsten, som icke kan vara sakligt grundad. Varje indelt, som varit inkallad till ständig tjänstgöring, har givetvis fyllt ett bestämt behov, och ur statsverkets synpunkt har han varit till samma nytta, vare sig han fullgjort tjänstgöring såsom förman eller arbetare eller om han varit militär befälhavare eller handräckningsman. Det kan heller icke göras gällande, att de indelta, som inkallats till ständig militärtjänstgöring, blivit i högre grad gynnde än övriga indelta, som fullgjort ständig tjänstgöring i förmans- eller arbetaranställning. För båda kategorierna måste det anses gälla, att anställningsformen varit av samma natur: i den mån som tillgängliga anslag medgivit hava de fått vara inkallade till ständig tjänstgöring, oavsett om de avlönats såsom arbetare eller såsom militära beställningshavare. Anställningen eller inkallelsen till tjänstgöringen har endast kunnat gälla ett budgetår i sänder. Arbetstillgången är ju beroende av de anslag för underhållsarbeten m. m., som av riksdagen beviljas, lika väl som möjligheten av inkallelse till militär tjänstgöring är beroende av, huruvida riksdagen anvisar anslag för inkallande av indelta till ständig tjänstgöring.

Det synes oss, att indelta, som varit inkallade till ständig tjänstgöring, böra medgivas särskilda pensionsförmåner oavsett arten av det arbete, som de utfört under sin tjänstgöring. Riksdagen har också intagit denna ståndpunkt. Vi tillåta oss till stöd för detta påstående erinra därom, att 1934 års riksdag i anledning av en därom väckt motion beviljade förenämnde indelte furir vid Skaraborgs regemente Bäck särskild pension med 948 kronor om året. Av den nu föreliggande utredningen framgår, att han allenast under fem år utfört sådant arbete, som enligt det nu föreliggande förslaget anses böra berättiga till särskild pension.

Beträffande villkoren för de särskilda pensionsförmånernas åtnjutande synes oss dessa böra bestämmas till uppnådda 60 levnadsår och 15 års ständig tjänstgöring samt att vederbörande styrker sig vara i behövande omständigheter, d. v. s. beträffande levnads- och tjänsteålder desamma som de genom kungörelsen den 7 december 1934 med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst fastställda.

Pensionsbeloppen böra också vara desamma som de i nämnda kungörelse angivna eller 540 kronor, om den ständiga tjänstgöringen understiger 20 år, 696 kronor för en tjänstgöringstid, som uppgår till 20 men ej 25 år, 852 kronor för en tjänstgöringstid mellan 25 och 30 år och 1 008 kronor för längre tjänstetid än 30 år. I dessa pensionsbelopp bör inräknas det vanliga soldatunderhållet från Vadstena krigsmanshuskassa.

Kostnaderna för en sådan pensionering av indelta, som varit inkallade

till ständig tjänstgöring under en tid av minst 15 år, synas icke bliva av den storleksordning, att detta behöver utgöra något hinder för pensionsförmånernas beviljande. Av arméförvaltningens civila departements först gjorda utredning framgår, att år 1933 7 indelta hade en tjänstetid i ständig tjänst av minst 23 år, 50 mellan 14—23 år och 149 under 14 år. Av angivna 50, som räknade en tjänstetid av mellan 14—23 år, voro 13 man vid tiden för uppgifternas lämnande avskedade, och av de uppgivna 7 med längre ständig tjänstgöring än 23 år vore en avskedad. Av de 149, som varit inkallade till ständig tjänstgöring under kortare tid än 14 år, kunde av två truppförbands uppgifter utläsas, att 26 man varit inkallade under en tid av mellan 2—8½ år; motsvarande uppgifter hade lämnats av övriga truppförband. Utredningen lämnar icke något besked om, huruvida dessa uppgivna äro i behövande omständigheter; alla torde icke vara det.

Om man förutsätter, att de 6 indelta, som räknade över 23 tjänsteår och ännu voro i ständig tjänstgöring då utredningen verkställdes, erhålla pension efter 25 år i ständig tjänstgöring med 852 kronor för år, uppgå kostnaderna för deras pensionering till 5 112 kronor. Av de 37, som vid samma tidpunkt voro i tjänstgöring och räknade en tjänstetid i ständig tjänstgöring mellan 14—23 år, kunna omkring hälften eller 18 antagas hava uppnått 20 tjänsteår vid pensionens erhållande; de få alltså en pension om 696 kronor för år och kostnaderna för deras pensionering uppgå då till 12 528 kronor. Återstoden inom denna grupp med en tjänstgöringstid av mellan 14—23 år uppgår till ett antal av 19, men detta antal kan beräknas ökat med 20 man, som vid tiden för uppgifternas lämnande räknade en tjänstetid av mindre än 14 år i ständig tjänstgöring men uppnår fordrade 15 år, innan de pensioneras; antalet pensionsberättigade med en tjänstetid av mellan 15—20 år kan alltså antagas vara 39 och kostnaderna för dessa skulle komma att, med pension av 540 kronor för år, uppgå till 21 060 kronor. Sammanlagda kostnaderna för beredande av särskilda pensionsförmåner åt indelta, som varit inkallade till ständig tjänstgöring under en tid av minst 15 år, skulle alltså enligt dessa beräkningsgrunder komma att uppgå till 38 700 kronor.

Från denna summa skall emellertid frånräknas, vad som belöper sig på det vanliga underhållet från Vadstena krigsmanshuskassa, och detta belopp torde kunna antagas uppgå till minst 12 000 kronor, varför statens merkostnader för denna pensionering kunna beräknas uppgå till högst 27 000 kronor för år. Då vissa av de i dessa beräkningar ingående indelta redan äro berättigade till pension enligt kungörelsen om pensionering av viss arbetarpersonal, bör kostnaderna för deras pensionering också frånräknas, när det gäller att uppskatta merutgiften, som skulle följa av ett bifall till vårt förslag. Ett belopp av 5 000 kronor bör alltså ytterligare frånräknas, varigenom den egentliga merkostnaden nedgår till ett belopp av 22 000 kronor. Men icke heller till detta belopp torde den verkliga merkostnaden uppgå, ty beräkningen är gjord under förutsättning, att samtliga till pension berätt-

tigade indelta skulle avgå samtidigt och att samtliga äro i behövande omständigheter. Viss minskning i kostnaderna för statsverket torde också uppstå därigenom, att erhållandet av denna pension torde komma att minska behovet av att tillerkänna dessa pensionerade indelta tilläggs pensioner enligt allmänna folkpensioneringens grunder.

Härtill komma evetueella kostnader för beredande av dylika förhöjda pensionsförmåner för sådana indelta, som vid tidpunkten för bestämmelsernas ikraftträdande erhållit avsked och åtnjuta underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa. Visserligen kan det ifrågasättas, om ett beslut om särskilda pensionsförmåner för vissa indelta bör givas retroaktivt verkan, men vissa billighetsskäl tala dock för, att så blir fallet, framför allt beträffande sådana, som avgått under de senare åren. Därest samtliga de i utredningen medtagna, som äro avskedade men varit inkallade till ständig tjänstgöring under en tid av minst 15 år, erhålla förhöjda pensioner enligt förestående förslag, torde merkostnaderna för deras pensionering komma att uppgå till ett belopp av omkring 7 500 kronor.

Med stöd av det sålunda anförda få vi härmed hemställa,

att riksdagen måtte medgiva, att indelt personal, oavsett arten av sin tjänstgöring, må komma i åtnjutande av ovan föreslagna särskilda pensionsförmåner, om de uppnått 60 levnadsår och under en tid av minst 15 år varit inkallade till ständig tjänstgöring samt styrka sig vara i behövande omständigheter.

Stockholm den 23 januari 1936.

Helge Bäcklund.

John Björck.

Erik von Heland.
